

SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LISTE

GODINA VI

MAKARSKA 1966.

BROJ 2

UZ SABORSKI DEKRET O EKUMENIZMU

Nedavno je ozbiljan svećenik u užem krugu nabacio pitanje: Što je zapravo učinio II vatikanski sabor? Na prvi, površan pogled zaista izgleda: ništa posebno. Svi prijašnjih dvadeset sabora imaju svoju značajku koja se može izraziti s par riječi. II vatikanski sabor nije osudio nikakve zablude, nije proglasio ni jedne dogme. 21. sabor, dakle, ne možemo unijeti u dosadanji popis samom jednom popratnom rečenicom. A ipak se, i s pravom, sve više čuje i piše, da je to najveći od svih sabora, zasad barem po svojim zaključcima. Svakako se on očividno razlikuje od svih dosadanjih.

Bonski crkv. povjesničar Jedin luči koncile u četiri tipa. Od prvog, nicejskog do IV carigradskog (869—70) sve su sazivali carevi u vezi s papom, da se utvrdi pravovjerje. Sredovječni se koncili mogu nazvati papinskima, jer se na poziv pape u Lateranu skupljalo oko 400 zapadnih biskupa i opata, svih skupa zabrinutih za čudoređe klera i puka. Kad je kršćansko jedinstvo još više bilo razbijeno tzv. zapadnom shizmom (3 pape u isto doba), koncili su se u Konstancu i Baselu, ovoga puta sa zastupnicima univerza i staleža, na neki način stavili nad papu. Sličili su modernim parlamentima, pa su tražili, da se koncili sazivaju svakih deset godina i da kontroliraju papu. Na tridentskom i I vatikanskom opet dolazi do izražaja samo papa s biskupima te zajedno učvršćuju katoličku nauku s obzirom na protestante i neke druge zablude.

Kard. König (Wort u. Wahrheit XIX 494) tvrdi, da u II vatikanskom saboru imamo već peti tip. Ako ga treba označiti sa same dvije riječi, onda se može reći: II je vatikanski sabor pastoralni i ekumenski. To je od početka naglašavao njegov sazivač, Božji čovjek Ivan XXIII, to su rekli i toliki drugi saborski oci i stručnjaci, a to je službeno proglasio i sam koncil koji svoj, vremenski uzeto, prvi dokument, Uredbu o sv. bogoslužju, započinje: „Sveti sabor stavlja

sebi za zadaću, da sve više unaprijedi kršćanski život vjernika; da ustanove koje su podržene promjenama prilagodi potrebama našeg vremena; da promiče što god bi moglo doprinijeti jedinstvu onih koji vjeruju u Krista; i da ojača ono što bi pomoglo sve pozvati u krilo Crkve“.

U te je dvije svrhe II vat. sabor dugo zasjedao i nakon velikih debata izdao šesnaest dokumenata od kojih bismo skoro za svaki pojedini mogli reći: da je sabor proglasio samo ovaj dokument, ne bi se bio uzalud sastao. Ako pregledamo samo naslove tih 16 dokumenata, na prvi pogled vidimo, da je sabor dao za decenije odlučujuće smjernice čitave crkvene djelatnosti na pastoralnom i ekumenskom polju. Možemo reći, da su to lijekovi koje je Duh Sveti, preko onih koje je postavio da upravljaju Božjom Crkvom, ponudio našem, u mnogočem bolesnom svijetu, i to lijekovi za nutarnju i vanjsku porabu. Ili druga prispodoba: za dugi je period Crkva utanačila svoju nutarnju i vanjsku „politiku“, kod čega se, kao i u državi, vidi da je jedna i druga politika posve isprepletena. Tako uz koncilske dokumente koji uglavnom obrađuju nutarnju ili, recimo tako, vanjsku problematiku Crkve imamo i one koji se odnose na njezinu nutarnju i vanjsku djelatnost. Konstitucije o Crkvi, o obavij, o liturgiji; dekreti o istočnim kat. Crkvama, o biskupima, o svećenicima, o odgoju svećenika, o obnovi redovničkog života, o apostolatu lajika; deklaracija o kršćanskom odgoju imaju pred očima Crkvu kao takvu: Konstitucija o Crkvi u sadašnjem svijetu; dekreti o ekumenizmu, o misijskom djelovanju, o sredstvima društvene komunikacije; deklaracije o odnosu Crkve prema nekršč. religijama i o vjerskoj slobodi iznose što i kako želi Crkva dati svijetu u kojemu se nalazi. Međutim, uz osnovnu Konstituciju o Crkvi, na kojoj se temelje jedni i drugi dokumenti, neki od njih po svojem bivstvu i sadržaju obvezuju Crkvu i prema unutra i prema vani. U tom se pogledu posebno ističe *dekret o ekumenizmu*. Već njegov naslov govori, da se Crkva najviše od njega nada, kako će povijest jednom reći, da je II vat. sabor postigao svoj drugi, dakle uz pastoralni i ekumenski cilj. Pravo je, da se najprije njim pozabavimo, jer je, uz Uredbu o Crkvi koju smo barem djelomice prošli i uz Uredbu o bogoslužju koju poznamo i počesmo pomalo provoditi, jedino još taj saborski dokument imamo na raspolaganju u hrv. prijevodu („Đakov. Vjesnik“ 1965, br. 1) i još s komentarom kard. Bee.

I Postanak i sadržaj dekreta

Bolje ćemo shvatiti značenje, ako se osvrnemo na genezu dekreta.

Prva je vijest o sazivu II vatic. sabora 25. I 1958. izazvala veliko uzbuđenje a skoro zatim i prvo razočaranje. Kako je papa Ivan XXIII govorio o ekumenskom koncilu, mnogi su se prilično naivno ponadali, da će se u Rimu odmah okupiti predstavnici svih kršć. vjeroispovijesti. Međutim, naskoro se vidjelo da je to metodički i stvarno zasad nemoguće. S protestantske se strane prilično glasno govorilo, da sedia gestatoria i okrugli stol pregovaranja ne idu zajedno.

Dalekovidni papa ipak nije htio, da od Duha Sv. nadahnuti mu koncil izgubi svoju drugu komponentu: ekumensku. Bez nje bi se samo pastoralnim odredbama Crkva možda još više zatvorila sama u se i brinula se uglavnom sama za se. A papa je baš htio Crkvu otvoriti sadašnjemu svijetu, u prvom redu onima koji su joj najbliži, i nju usmjeriti prema svijetu, opet najviše prema najbližima. U tu je svrhu iznenadio svijet, nekatolički i možda još više katolički, s dvije svoje odluke: ustanovio je Sekretarijat za sjedinjenje kršćana, izuzeo ga iz bilo koje Kongregacije i izabrao njegove članove izvan dotadanjih rimskih krugova na čelu s kard. Beom koji se skoro iskazao kao providencijalni homo novus. Svima nam je poznato mnogostrano djelovanje, a može se već reći, i uspjesi tog Sekretarijata (što za ostala dva još nije vidljivo, pa i time odskače važnost i aktuelnost ekumenskog rada). U vezi pak s ovim saborskim dekretom smijemo valjda ustvrditi: ljudski govoreći, da nije bilo ovog Sekretarijata, ne bismo imali ovaj ili barem ne ovakav dekret o ekumenizmu.

Ne manje važna je bila druga papina odluka, da se na sabor kao promatrači pozovu predstavnici svih kršćana i još posebni gosti spomenutog Sekretarijata. Već su na I vatic. sabor bile pozvane, ili barem o njemu obaviještene istočne Crkve, ali znamo s kojim uspjehom. Bila je to prigoda za njihove prilično žučne odgovore. Međutim, između dva se koncila mnogo toga dogodilo (da ne spominjem razna protestantska nastojanja i sastanke za sporazumijevanje među sobom i s drugima, na terenu je osobito bilo vidljivo približavanje katolika i protestanata i njihovo zajedničko trpljenje pod nacizmom, uz to na kat. strani strujanja kao „Una sancta“ pa, u zadnje doba premalo spominjani, velehradski

kongresi i dr.), što je sve, uz osvajajuću jednostavnost i dobrotu Ivana XXIII, učinilo da su se mnogi odazvali i da je broj promatrača sve više rastao. Velika je stvar, što se sa strane svih odijeljenih zajednica slanje promatrača nije smatralo nepoželjnim ustupkom već su, naprotiv, i oni koji nisu slali svoje predstavnike to osjećali kao manjak, više svoj nego li sabora. I tako je ne malo saborskih govornika moglo započeti: Venerati patres conciliares et observatores carissimi. A i oni oci koji promatrače nisu oslovili neprestano su ih imali pred očima. Može se slobodno reći, da se kat. Crkva otvorila svemu kršć. svijetu već održavanjem ovoga sabora naočigled svih kršćana, A spomenuti se Sekretarijat pobrinuo, da se promatrači ne samo na koncilu nego i u posebnim audijencijama kod Sv. Oca osjećaju vrlo ugodno i da aktivno utječu na koncil. Sami su saborskim ocima u poruci, koja je na saboru pročitana 4. XII 1965. („Đakov. Vjesnik“ 66, str. 11), izjavili, da „su pratili sabske radove ne samo pažnjom jednog običnog promatrača, nego s osjećajem pravog saučestvovanja“. A u svojem govoru istog dana u bazilici sv. Pavla sam papa kazao: „Znate, braćo, da se naš Opći sabor sam obratio prema vama (promatračima) na mnogo načina: Počevši od poštovanja . . . pa sve do jednodušnog nastojanja da bismo izbjegli svaki izraz koji ne bi bio pun obzira prema vama . . . pa sve do formulacije doktrinalnih i disciplinarnih izraza prikladnih da bi se uklonile smetnje i probile staze duge i ravne koliko je god to moguće, da bismo dali punu vrijednost religioznom kršćanskom nasljeđu koje vi čuvate. Katolička Rimska Crkva posvjedočila je — vi to vidite — svoju dobru volju da vas razumije i da nju razumijete. Ona nije izrekla anathema, nego pozive. Ona nije postavila granice svome čekanjju a još manje svojoj bratskoj ponudi da nastavi dijalog koji obvezuje“ (ibidem str, 10). Promatrači su naime imali uvida u sve što se davalo u ruke svim saborskim ocima. Još više, opet preko svoga Sekretarijata, iznosili su i svoje primjedbe i želje k pojedinim saborskim shemama i elaboratima. Taj je njihov upliv zasada ostao tajan, ali je i javno zapažen. Nisu, dakako, mogli prodrijeti svi njihovi prijedlozi, ali to sabor nije mogao priuštiti ni jednoj skupini, a još manje kojem pojedincu unutar samoga sabora. Stoga je razumljivo, da se uz više manje oduševljeno primanje raznih saborskih odluka čulo sa strane promatrača i pokoje negodovanje. Koliko je poznato, najzadovoljniji su baš doku-

mentom koji se njih najviše tiče, dekretom o ek. Sigurno se i o njemu može reći: da nije bilo promatrača i njihovog upliva na saborski rad, ne bi naš dekret bio ovakav.

Ne možemo slijediti sve faze i peripetije kroz koje je prošao dekret o ek. Dosta je spomenuti, da je tri puta pre-rađivan i da su mu još neposredno prije konačnog glasanja predložene malene preinake s najviše strane. Kad su mnogi saborski oci skromno izjavili, da je za njih ovaj sabor bio velika škola, može se baš na temelju dekreta o ek. reći, da nisu uzalud strpljivo polazili tu školu i da su na kraju prihvaćanjem ovakvog dekreta sjajno položili ekumenski ispit. Malo ih ima, koji su se mogli opravdano nadati, da će rasprave o ekumenizmu i dekret o njemu donijeti više nego je donio. Naprotiv, velika većina ekumenskih radnika s veseljem ističe, da je dekret o ek. nadmašio sva njihova očekivanja.

Prije nego iznesem sadržaj dekreta moram citirati čl. 15 Uredbe o Crkvi. Taj član ne samo da sadrži u jezgri čitav dekret o ek., već tvori i njegovu dogmatsku podlogu, kako je bilo naglašeno i u debati o tom članu (v. komentar D. Maria Midali str. 462). U 2. poglavlju te Uredbe, koje govori o Božjem narodu, poslije nauke o vjernim katolicima slijedi ovaj 15. član o vezama Crkve s nekatoličkim kršćanima: „Crkva zna, da je radi više razloga spojena s onima, koji su kršteni, nose kršćansko ime, a ne ispovijedaju potpunu vjeru ili ne drže jedinstvo zajednice pod Petrovim nasljednikom. Ima mnogih, koji drže u časti Sveto pismo kao pravilo vjere i života i pokazuju iskrenu vjersku revnost, s ljubavlju vjeruju u Boga Oca svemogućega i u Krista Sina Božjega Spasitelja, primili su krštenje, po kojemu se spajaju s Kristom, dapače priznaju i primaju i druge sakramente u svojim Crkvama i crkvenim zajednicama. Mnogi među njima imaju i episkopat, slave Svetu Euharistiju i goje pobožnost prema Djevici Majci Božjoj. K tome se pridružuje zajednica molitava i drugih dobara; dapače neko pravo sjedinjenje u Duhu Svetomu, koji svojom posvećujućom moći i u njima djeluje darovima i milostima, i neke je od njih ojačao sve dotle, da su i krv dali. Tako Krist pobuđuje u svim Kristovim učenicima želju i djelovanje, da se svi, načinom od Krista ustanovljenim, mirno sjedine u jedno stado pod jednim pastirom. Da to postigne, Majka Crkva ne prestaje moliti, nadati se i raditi, i potiče djecu, da se očiste i obnove, da jasnije sine na licu Crkve Kristov znak“.

Kad sam dekret o ek. na početku ističe, da ga sabor donosi „nakon što je objavio nauku o Crkvi“, dodajmo ovom 15. čl. par razjašnjenja, da nam budu jasnije finese ekumenskih problema u samom dekretu o ek. Prva rečenica ne izjednačuje sve nekatoličke kršćane pa kaže: s onima (cum illis, a ne: cum omnibus illis, kako je stajalo u prvotnoj shemi). I „zelum apostolicum“ popravljen je u općenitiji „z. religiosum“. Osim njihova krštenja spomenuta su i „alia sacramenta“, a ne „cetera s.“ (ostali), što bi moglo značiti sve druge sakramente pa i one koje neki kršćani očito nemaju. I njihovo je sjedinjenje u Duhu Svetom pravo, vera coniunctio, ali ipak restringirano: vera quaedam = neko pravo. A kad spominje među njima one koji su za vjeru dali i krv izbjegnut je termin „usque ad martyrium“. Sabor nije htio riješiti pitanje, mogu li druge kršć. Crkve imati pravih mučenika, kad neki kat. apostolati to još uvijek niječu, dok su npr. njemački katolici izražavali želju, da se zajedno proglase mučenicima tri kat. svećenika i jedan prot. pastor mučeni zbog vjere od nacista. U tom pogledu dekret o ek. (4 h) ističe: „Pravo je i spasonosno priznati Kristovo bogatstvo i kreposna djela u životu drugih, koji svjedoče za Krista katkada i do prolijevanja krvi“ i završava usklikom: „Divan je i velik Bog u djelima svojim“. Značajno je još, da čl. 15. Uredbe o Crkvi ne govori o povratku zalutalih, nego spominje sjedinjenje „načinom od Krista ustanovljenim“. D. Mario Midali (str. 467) tome dodaje: „Sigurno ne načinom što bi ga podržavale povijesne ambicije, nadmoć duhovne gordosti, želja za ljudskim vladanjem; niti način nadahnut partikularnim probicima ili zasnovan na krhkim taktičnim spletkama. Sve bi to bilo nečasno za oba pregovarača i tvorilo bi opasno popuštanje ili ponizujuće kapitulacije. Jedinstvo se naprotiv ima ostvariti 'načinom od Krista ustanovljenim': to je jedini opći uvjet što sabor smatra da ga apsolutno traže obje strane. On je častan za sve i ne ponizuje nikoga. Kristova naime volja, i na polju ekumenskog dijaloga, ne može poniziti nego samo biti na čast“. S katoličke je strane Pavao VI u govoru promatračima 4. XII 1965. autoritativno rekao: „Odstajemo od polemike utemeljene na predrasudama i uvredama i više (!) ne stavljamo na prvo mjesto tašti prestiž“ (D. Vj. 66, 10).

Mjesto da iznosim i parafraziram što sve dekret o ek. sadrži bit će možda najkorisnije da, većinom prema lat.-talij. izdanju, nabrojim podnaslove svih njegovih 24 članova, koji se mogu unijeti i u hrv. izdanje.

Čl. 1. Uvod

- I poglavlje: Katolička načela o ekumenizmu
2. Jedinstvo i jedinstvenost (unicitas) Crkve
3. Položaj odijeljene braće prema kat. Crkvi
4. Ekumenizam¹⁾

II poglavlje: Izvršavanje ekumenizma²⁾

5. Nastojanja za uspostavljanje jedinstva
6. Obnova Crkve
7. Obraćanje srca
8. Ekumenska molitva
9. Međusobno bratsko poznavanje
10. Ekumenski odgoj
11. Način kako se ima izražavati i razlagati vjerska nauka³⁾
12. Suradnja s odijeljenom braćom

III O Crkvama i crkvenim zajednicama odijeljenima od Apost. Stolice

1. O istočnim Crkvama

13. Glavne vrste nekatoličkih kršćana
14. Posebni mentalitet i povijest istočnjaka
15. Liturgijska i duhovna tradicija istočnjaka
16. Disciplinarnost vlastita istočnjacima
17. Istočnjaci na poseban način obrađuju teologiju
18. Nada da će nestati zida između zapadne i istočne Crkve

2. O odijeljenim Crkvama i crkvenim zajednicama na zapadu

19. Posebne oznake tih zajednica⁴⁾
20. Priznavanje Krista
21. Proučavanje Sv. pisma
22. Sakramentalni život
23. Život s Kristom
24. Završetak

1) 4 f Đak. Vj. pravilno: Jer, i ako . . . , a ne: Tako, kako ima pretisak.

2) Đak. Vj.: Ekumenizam na djelu, a pretisak: Praktična primjena načela o ekumenizmu.

3) Tisk. pogr. u 12 r.: ide s mjesto o.

4) Tisk. pogr.: 6. i 10. r. dva puta pa ga prvi put treba zamijeniti riječima: sebnom srodnošću i nužnim odnosima poradi dugostrajnog ži-

Ovaj pregled ne želi i ne može nikoga dispensirati od dužnosti da dekret o ek. barem pomnjivo pročita, i ne samo jedamput. Dapače, samo nabranje naslova i podnaslova svjedoči koliko se bogatstvo, koliko se načelnih i praktičnih smjernica nalazi u ovo malo stranica dekreta što ga se pročita za dobro pola sata. Samo pročitavši dekret o ek. učinili smo malo, kao ništa. Treba se u nj udupsti, po mogućnosti uz pomoć nekog komentara. Tek kad nas netko upozori, bit će nam jasna važnost i značenje pojedine rečenice, riječi, čak i slova. Da, i slova. Prvotni je naslov I pogl. glasio „De catholici oecumenismi principiis“. Opravdano je u debati opaženo, da ne može biti poseban ek. katolički, pravoslavni, protestantski, već da je ispravno govoriti samo o općem kršćanskom ek. ili jednostavno o ek., na kojemu će sva odjeljena braća raditi svaki sa svojih stanovišta, po svojim načelima i mogućnostima u svrhu konačnog sjedinjenja svih u jednu Kristovu Crkvu. I stoga je prvoj riječi dodano slovo s, pa je čitavo poglavlje dobilo tačnije značenje.

Opaziti je slično koliko je mudrosti i ljubavi uliveno u prve dvije riječi dekreta o ek. „Unitatis redintegratio“, po kojima se ovaj dekret i naziva. Do Lava XIII prevladavao je među katolicima mentalitet obraćenja drugih (Theol.-prakt. Quartalschrift, Linz, g. 113, str. 330). Dogmatski sasvim ispravno sudilo se ovako: oni koji su otpali od prave vjere (heretici) ili prekinuli jedinstvo s vidljivom glavom (shizmatici) trebaju to uvidjeti i vratiti se u pravu, tj. našu Crkvu. Zasluga je velikog pape Lava XIII i njegovih nasljednika, osobito Benedikta XV, Pija XI i Ivana XXIII, što se na sjedinjenje kršćana s naše strane počelo gledati realnije i kršćanskije. Mjesto povratka i obraćenja govori se o sjedinjenju i zajedničkom uspostavljanju jedinstva. Katolici ne možemo nijekati, da su rastavljena braća sačuvala mnogo od zajedničke Kristove baštine te da i te njihove prvine spadaju u Kristovu baštinu. Kristova je haljina rastrgana i zajedno moramo nastojati da se opet sastavi, da se opet uspostavi ne uniformirana već Kristoformna Crkva. Sve je to naglašeno u izrazu: Unitatis redintegratio = Ponovno uspostavljanje jedinstva, da budemo jedno kao u početku, pa da po tome svijet pozna Krista.

Kad sam spomenuo komentare, neka se nitko ne izgovara, da mu nisu na raspolaganju i da ne zna jezike. Vlč. Kos je preveo i u posebnoj brošurici, zajedno s tekstom dekreta o ek., izdao dva članka, što ih je o dekretu napisao

u „Civiltà cattolica“ posebno kvalificirani komentator, sam kard. Bea pod naslovima „Sadržaj i značenje“ i „Što treba činiti“. U ovom se referatu namjerice nisam osvrtao na te članke u nadi, da će biti braće, koja ih još nemaju, dosta upozoriti na njih.

o. Martin Dr KIRIGIN OSB

PROBLEMATIKA PJEVAČKOG ZBORA U CRKVI

Koncilska uredba o sv. bogoslužju, proglašena 4. XII 1963. označuje novo razdoblje za crkvenu glazbu uopće, a posebno za crkvene pjevačke zborove. Danas — u postkoncilsko doba — kad se provodaju u djelo zaključci koncila, mnogo se raspravlja i polemizira o pitanju zbora u crkvi. Ovo je pitanje vrlo važno. Važno skoro toliko, koliko i samo pitanje glazbe u crkvi, jer je zbor bio i mora biti glavni faktor u crkvenoj glazbi.

Za informaciju naših čitalaca prikazat ću u ovoj raspravici razvoj crkv. zbora od njegovih početaka do danas, onda zbor, kako ga želi II vatikanski sabor, a na kraju ću se osvrnuti i na polemiku u vezi provedbe koncilske uredbе o sudjelovanju puka u liturg. pjevanju.

I. ZBOR OD POČETAKA DO DANAS

U prvim vjekovima crkve ne spominje se zbor kao skupina. Spominje se samo kršćanska zajednica, koja pjeva sama ili naizmjenice sa solistom - psaltesom. Tek pri kraju IV vijeka pojavljuju se grupice pjevača, koji stoje na čelu zajednice i predvode pjevanje puka. Od VII. vijeka pa dalje scholae cantorum sastavljene od školovanih pjevača - dječaka i klerika - uistinu su pravi zborovi. Oni podržavaju i vode pjevanje puka, a sami pjevaju teže melodije — specijalno za njih skladane. Odjeveni su u crkveno ruho i nalaze se na čelu zajednice, ispred prezbitarija. Oni izvađaju i polifone skladbe, kad je kasnije polimelodija došla najprije do skromnih, a poslije do najvećih umjetničkih dostignuća.

Nije čudo, da su ovako vrsni pjevači pokazivali želju, da se čuju malo više, nego li je to tražila sama liturgija — bogoslužje cijele kršćanske zajednice. Tako bi oni, najprije u rijetkim zgodama, a onda sve češće i češće, intonirali koju tešku melodiju ondje, gdje je puk pjevao svoju jednostavnu